

Nieuwsbrief Leren 68

Lieven Coppens

Dit privé-initiatief wil op een onderbouwde manier informatie geven over actuele onderwijsthema's. Standpunten die hier worden ingenomen zijn uitsluitend deze van de auteur zelf en kunnen dan ook in geen enkel opzicht worden toegeschreven aan bepaalde organisaties of onderwijsnetten. De auteur streeft er naar alle standpunten grondig en wetenschappelijk te onderbouwen. Een duidelijke bronvermelding laat iedereen toe om alles te controleren.

Voorwoord

Voor jou ligt de 68^e Nieuwsbrief Leren. Later dan ik dacht. Andere taken vroegen mijn aandacht. Eerst en vooral de *Vormingskalender*. Heel wat organisaties en instellingen vonden hem. Daardoor groeide hij uit tot een van de meest uitgebreide in zijn soort. Kijk geregeld op <http://users.skynet.be/lieven.coppens/vormingskalender.htm>. Het is enkel nog wachten op de verschillende ouderverenigingen. Laat dit een oproep zijn.

De *Onderwijskansbank* kreeg enkele nieuwe bijdragen. Een over anderstalige nieuwkomers en een andere over de werking voor hoogbegaafde en getalenteerde leerlingen in de Vrije Basisschool van Hansbeke (Oost-Vlaanderen). Je vindt ze op <http://onderwijskansbank.wikispaces.com>. Nieuwe bijdragen blijven uiteraard welkom. Zo zoek ik nog voorbeelden van een goede praktijk over de aanpak van kansarmoede in het onderwijs.

De *Sticordibank* (<http://sticordibank.wikispaces.com>) groeit langzaam verder. Zo kwam er een *Samenwerkingsattest dyscalculie* bij uit de middenschool van het Instituut Zusters Maricolen te Maldegem (Oost-Vlaanderen). Een voorbeeld voor velen. Ook hier wacht ik op nieuwe bijdragen.

Geregeld krijg ik vragen om een oude nieuwsbrief opnieuw op te sturen. Bovenop de vele vragen die men mij stelt. Vragen die ik allemaal persoonlijk tracht te beantwoorden. Ik wil er iedereen dan ook nog even aan herinneren dat je alle nieuwsbrieven gratis van het Internet kunt halen via mijn website <http://www.nieuwsbriefleren.be>. Dit scheelt voor mij de spreekwoordelijke slok op een borrel.

Ik blijf proberen om iedere week iets nieuws op de verschillende blogs te zetten. Ook al is dat niet altijd even eenvoudig. Je kunt jezelf niet blijven herhalen. Of er iemand waardevolle suggesties heeft? Ik ben vragende partij!

Lieven

Wordt er wel lang genoeg gemedieerd bij kinderen en jongeren met dyslexie?

Wie mij al heeft horen spreken, kent zeker de uitspraak: *Remediëren tot aan de grens van het mogelijke, en er liefst net over!* Niet omdat ik tegen het toepassen van stimulerende, compenserende en dispenserende maatregelen ben. Wel omdat ik vind dat men, zeker bij kinderen met leesproblemen en dyslexie, de leerbaarheid maximaal moet benutten. Compenserende en dispenserende maatregelen mogen geen gemakkelijheidoplossing zijn.

Waar ik de mosterd haal? Uit een artikel van 1996¹. In dit artikel wordt er een onderzoek beschreven dat in Amerika werd uitgevoerd. De bedoeling was om aan de hand van de individuele groeicurven van leerlingen na te gaan of leesproblemen het best beschreven werden in termen van een ontwikkelingsachterstand of in termen van een ontwikkelingsstekort. Het onderzoek volgde gedurende 9 jaar 403 kinderen die werden opgedeeld in 3 groepen:

- Kinderen met leesproblemen die niet in verhouding stonden tot de op basis van hun IQ verwachte resultaten.
- Kinderen met leesproblemen die wel in verhouding stonden tot de op basis van hun IQ verwachte resultaten.
- Kinderen zonder leesproblemen.

Met dit onderzoek wou men achterhalen of die leesproblemen te wijten waren aan een ontwikkelingsstekort waardoor de leesvaardigheid zich nooit voldoende zou ontwikkelen, of aan een ontwikkelingsachterstand waardoor de lees-

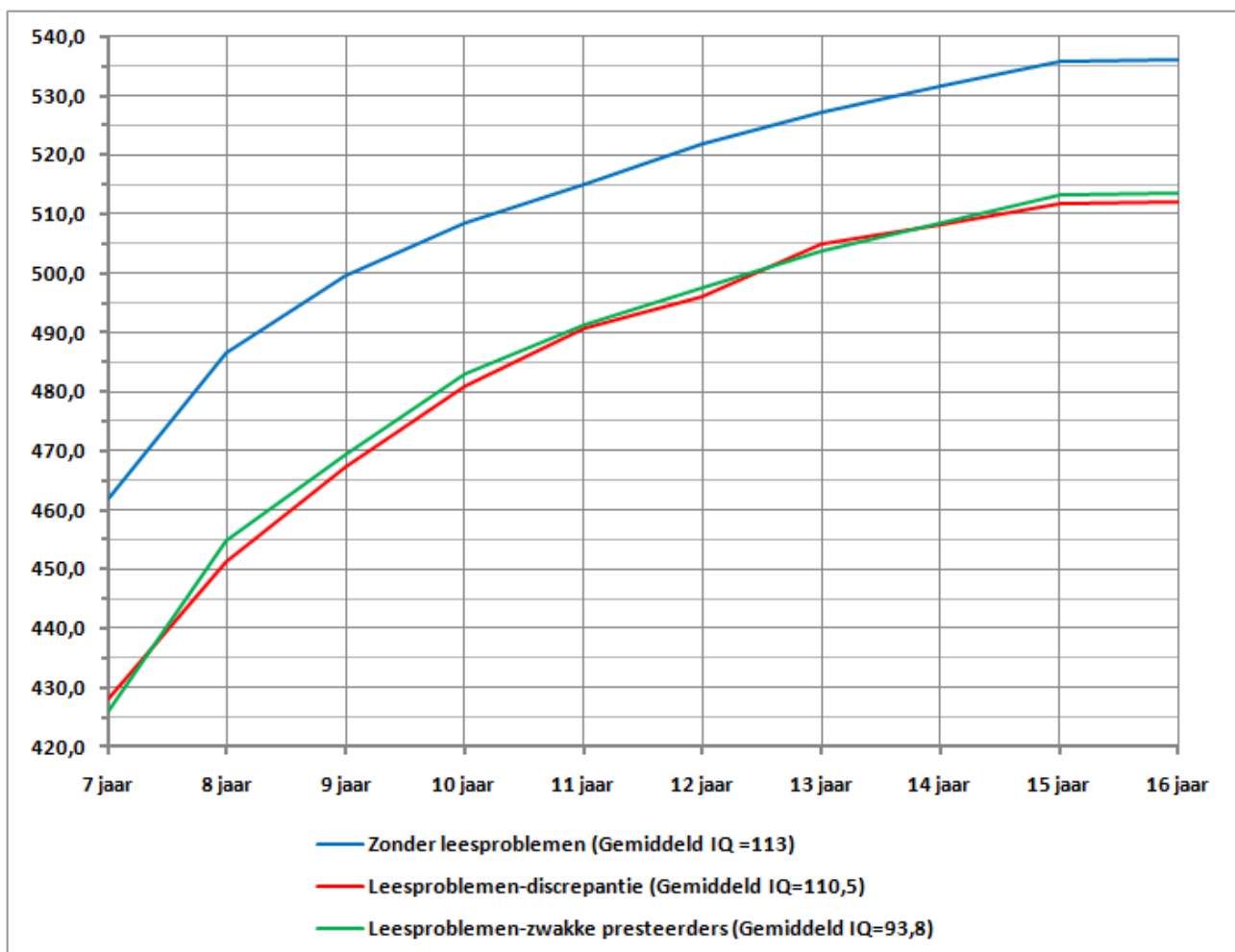
¹ FRANCIS D., SHAYWITZ S., SHAYWITZ B., STUEBING K. & FLETCHER J., *Developmental Lag Versus Deficit Models of Reading Disability: A Longitudinal, Individual Growth Curves Analysis*
In:
Journal of Educational Psychology, 1996, Volume 88, Nr. 1, blz. 3-17.

vaardigheid zich veel later dan verwacht zou ontwikkelen. Het antwoord op deze vraag was voor de onderzoekers in die mate belangrijk dat ze een aantal implicaties inhield voor de aanpak van leesproblemen met betrekking tot de ontwikkeling van de leesvaardigheid enerzijds en de interventie bij leesproblemen anderzijds. De discussie ontwikkelingsstekort versus ontwikkelingsachterstand staat uitvoerig beschreven in het artikel zelf. Geïnteresseerden kunnen daar naar terugrijpen.

Voor dit onderzoek wilden de onderzoekers kunnen uitgaan van objectieve psychometrische gegevens. Om het IQ te bepalen namen ze de WISC-R⁽¹⁹⁷⁴⁾ af, om de leesvaardigheid te bepalen gebruikten ze de leesclusterscore van de *Woodcock-Johnson Psychoeducational Test Battery*⁽¹⁹⁷⁷⁾¹. Dit waren toen de meest recente versies van deze onderzoeksinstrumenten. In de onderstaande tabel kun je per groep de gemiddelde score aflezen op deze twee instrumenten bij de aanvang van het onderzoek.

Leesgroep	WISC-R ⁽¹⁹⁷⁴⁾			Woodcock-Johnson ⁽¹⁹⁷⁷⁾ Reading Cluster	
	n	M	!	M	!
Zonder leesproblemen	334	113,0	13,4	108,3	10,7
Leesproblemen discrepantie met IQ	32	110,5	11,4	85,2	8,6
Leesproblemen zwakke presteerders	37	93,8	7,1	85,3	2,6

Om de evolutie van de verschillende groepen goed te kunnen vergelijken berekenden ze doorheen het longitudinale onderzoek langs statistische weg voor alle leerlingen een leesprestatiescore en voor iedere groep een gemiddelde leesprestatiescore. Deze werden uitgezet in een grafiek zoals hieronder afgebeeld.

Wat meteen opvalt, is dat er op geen enkel moment een significant verschil is tussen de twee groepen van kinderen met leesproblemen. We moeten de grafiek zelfs, buiten onze gewoonte om, zeer groot afdrukken om de beide lijnen gemakkelijk van elkaar te kunnen onderscheiden. Een tweede vaststelling is dat doorheen de tijd de afstand tussen de

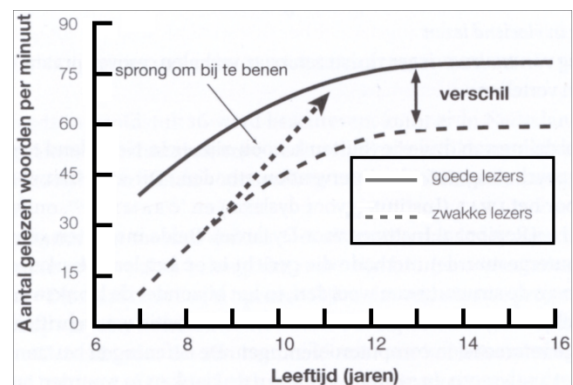
¹ Dit is een test naar de leercompetenties van leerlingen. De gemiddelde score is 100, de standaardafwijking 15, net zoals bij de Wechsler intelligentietesten.

leesontwikkeling van de groep zonder en de beide groepen met leesproblemen enigszins afneemt. Deze laatste lijken dus iets meer leerwinst te hebben dan de leerlingen uit de groep zonder leesproblemen. Voor alle groepen geldt echter dat de leerwinst op jonge leeftijd zeer groot is en geleidelijk aan afneemt naarmate het kind ouder wordt. De extrapolatie waarvan sprake in het artikel geeft aan dat er vanaf zestien jaar nog maar weinig leerwinst is.

De auteurs trokken de volgende besluiten uit hun onderzoek:

- De ontwikkeling van kinderen met leesproblemen wordt het best beschreven door een model dat uitgaat van een ontwikkelingsstekort en niet van een ontwikkelingsachterstand. Het is dus geen probleem dat zichzelf oplost naarmate de hersenen rijper worden. Vroegtijdige onderkenning en remediëring zijn dan ook zeer belangrijk.
- Uit de geringe verschillen tussen de twee groeicurven van leerlingen met leesproblemen (de zwakke presteerders en de leerlingen met een discrepantie tussen IQ en leerresultaten) blijkt dat het discrepantie-criterium niet kan weerhouden worden. De tekorten in de fonologische ontwikkeling zijn veel relevanter als het karakteristieke kenmerk voor beide groepen met leesproblemen.
- Het feit dat de leerwinst voor alle groepen uit het onderzoek zijn plafond lijkt te bereiken op de leeftijd van 15 jaar, wil niet zeggen dat er na deze leeftijd geen leerwinst meer kan boekt worden.

Deze grafiek vinden we, in een andere vorm, ook terug in de *Hulpgids Dyslexie* van Sally Shaywitz¹. Zij gebruikt hem om aan te tonen dat zwakke lezers op hun gewone tempo nooit de andere kinderen zonder problemen zullen bijbenen. Daarvoor moeten ze het tempo waarin ze leren lezen aanzienlijk verhogen. Dit kan slechts als er zo snel mogelijk actief ingegrepen wordt.

En dit brengt mij weer bij mijn uitgangspunt. Aangezien alle leerlingen, ook de leeszwakke, nog leer- en leeswinst boeken tot ver in de periode van het middelbaar onderwijs, mag men niet te vroeg stoppen met het remediëren ten voordele van het compenseren en dispensereren. Uit het hierboven beschreven onderzoek blijkt dat de inzet op het remediëren de meeste kansen biedt om de afstand tussen de goede en zwakke lezers gevoelig te verkleinen. Op voorwaarde dat men bereid is daar tijd en energie in te investeren. Waar de frustratie te hoog oploopt bij de leerling, kan er gezocht worden naar compenserende maatregelen die deze frustratie enigszins verlichten. Dispenserende maatregelen zou ik op basis van de resultaten van dit onderzoek niet te snel aangrijpen als maatregel en uitstellen in de tijd. Gezien het feit dat ook de leeszwakke kinderen tot de leeftijd van zestien jaar leeswinst boeken, zou ik er voor pleiten om het dispensereren uit te stellen tot die leeftijd en zolang te blijven inzetten op stimuleren, remediëren en compenseren.

Gemotiveerd verslag en samenwerkingscontract: partners bij remediëring

Een gemotiveerd verslag wordt gezien als de toegangspoort naar sticordmaatregelen. Lange tijd heb ik de volgende structuur aanbevolen:

- Een verklaring waaruit blijkt dat de leerling een leerprobleem heeft met een verwijzing naar de theoretische achtergrond waarop men zich beroept om deze diagnose te stellen.
- Een beschrijving waaruit blijkt dat:
  - de leerling bij herhaling scoort bij de 10% zwakste leerlingen van zijn leeftijdsgroep.
  - de leerling zes maanden intensieve hulp heeft gekregen zonder noemenswaardige verbetering van zijn prestaties.
  - er geen andere problemen zijn waardoor de leerstoornis zou kunnen verklaard worden.
- Een overzicht van de acties die men al ondernomen heeft om het probleem aan te pakken. Dit aangevuld met de evaluatie van welke acties werken en welke niet.
- Een lijst met aanbevelingen voor specifieke maatregelen.

Dit gemotiveerde verslag moet opgesteld worden door een professionele hulpverlener (wat mij betreft het CLB) op basis van een transparante en onafhankelijke procedure.

¹ SHAYWITZ S., *Hulpgids Dyslexie*. Een nieuw en volledig, op wetenschappelijk onderzoek gebaseerd programma om leesproblemen te overwinnen, Nieuwezijds, Amsterdam, 2005, blz. 234.

Geleidelijk aan ben ik ervan overtuigd geraakt dat men dit gemotiveerd verslag moet aanvullen met een samenwerkingscontract dat:

- een weergave is van de maatregelen die de school, de leerling en de ouders in onderling overleg hebben afgesproken.
- ieder jaar opnieuw opgemaakt wordt en dus een houdbaarheid heeft van één schooljaar.
- op het einde van elk schooljaar door alle betrokkenen geëvalueerd wordt.
- de verantwoordelijkheden van alle partners vast legt.

Waarom een houdbaarheid van één schooljaar? Omdat het de bedoeling is om de leerling met leerproblemen zo zelfstandig en onafhankelijk mogelijk te maken. Maatregelen die het ene jaar gelden kunnen na de evaluatie voor het volgende jaar overbodig blijken. Of de noden van de leerling kunnen intussen veranderd zijn. Door ieder jaar opnieuw een samenwerkingscontract op te stellen kun je daar aan tegemoet komen.

Heel belangrijk is echter dat de verantwoordelijkheden van alle betrokkenen vastgelegd worden: er dient een antwoord geformuleerd te worden op de volgende vragen:

- Wat verwacht men van de leerling?
- Wat verwacht men van de ouders?
- Wat verwacht men van de leerkrachten, de school?
- Wat verwacht men van het CLB?

Het is belangrijk dat deze verwachtingen haalbaar en realistisch zijn voor de betrokkene en vastgelegd worden in concrete verantwoordelijkheden. Hierbij vind ik het persoonlijk heel belangrijk dat daarin de verantwoordelijkheid van de leerling om zijn zaak zelf en op een actieve en aanvaardbare manier bij de leerkrachten te bepleiten vastgelegd wordt. Deze houding moet hij zich echt aanmeten in functie van de toekomst. De verwachtingen naar hem toe moeten ook realistisch zijn. Leg dus bijvoorbeeld in een samenwerkingscontract voor een kind of jongere met ADHD nooit vast dat hij zijn agenda altijd correct moet invullen. Leg wel vast dat hij er verantwoordelijk voor is om na afloop van iedere les zijn agenda ter controle voor te leggen aan de leerkracht of een medeleerling om te controleren of alles juist genoteerd is. Geef ook van bij het begin aan wat haalbaar is voor de school en wat niet. Dit vermijdt heel wat misverstanden achteraf.

Geef in dit samenwerkingscontract duidelijk aan welke maatregelen afgesproken zijn voor de lessen in het algemeen en de toetsen en examens in het bijzonder. Vermeld ook welke voorgestelde maatregelen de leerling niet ziet zitten of waar de ouders niet wensen op in te gaan. Bepaal dit alles in overleg met de leerling zelf en zijn ouders. Leg meteen ook een evaluatiedatum vast en vermeld die in het samenwerkingscontract.

Oproep

Op 12 januari werd Haïti, een van de armste landen ter wereld, getroffen door een zware aardbeving. Help Haïti en stort uw bijdrage: op een van de volgende rekeningnummers:

Voor Vlaanderen:

Haïti Lavi

Caritas International
Handicap International -
Oxfam-Solidariteit
Dokters van de Wereld -
UNICEF België

Rekeningnummer: **000-0000012-12**

Artsen Zonder Grenzen
Rode Kruis Vlaanderen

Rekeningnummer: **000-0000060-60**
Rekeningnummer: **000-0006566-67**

Voor Nederland:

De Samenwerkende Hulporganisaties

Giro: **555**

De Nieuwsbrief Leren heeft ongeveer 2000 abonnees en is helemaal gratis. Als iedereen nu eens € 0,5 zou storten op een van de bovenstaande nummers voor de nieuwsbrieven die hij in 2009 heeft ontvangen... Het zou mooi zijn...